

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa, Complectens Omnia Morum Præcepta, Et Principia Decisionis Omnium Conscientiæ Casuum, Suis Quæque Momentis Stabilita

Ad usum Parochorum, & Confessariorum

Continens Tractatus De Virtutibus Moralibus, De Justitia Et Jure Et De
Contractibus

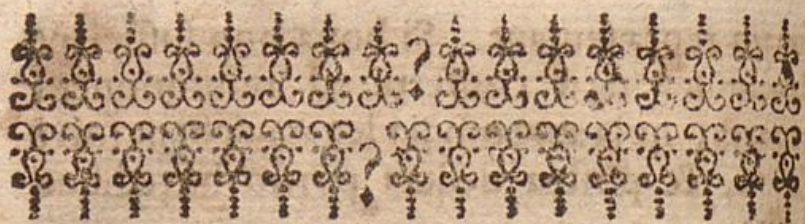
Antoine, Paul-Gabriel

Ingolstadii, MDCCXXXIII.

VD18 90392159

Pars I. de Contractibus in genere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40993

TRACTATUS
DE CONTRACTIBUS,
PARS PRIMA.

De Contractibus in genere.

CAPUT PRIMUM.

*De Natura, divisione, & effectu
Contractus.*

Q. I. *Quid est Contractus?*

Resp. **Q** Contractus latè sumptus idem est ac Pactum, quod L. 1. ff. de Pact. definitur: duorum, pluriúmve in idem placitum consensus, obligationem scilicet pariens, vel in utraque parte, ut venditio, vel saltem in una, ut promissio gratuita acceptata. Contractus strictè sumptus est pactum obligationem mutuan inducens: sive est duorum, vel plurium in idem consensus ac Conventio, obligationem mutuan pariens, ex L. 19. ff. de Verb. Signi.

ubi

ubi dicitur esse *ultra citroque obligatio*. Hinc contractus strictè sumptus differt à pacto, quòd hoc præscindat à mutua obligatione, ille verò semper mutuam inducat.

Q. 2. Quenam requiruntur ad valorem Contractus?

Resp. Quatuor 1. *Habilitas personarum ad contrahendum.* 2. *Capacitas rei, ut contractui subjiciatur.* 3. *Consensus mutuus, & quidem signo externo expressus; nam per contractum homo homini obligatur more humano, qui est ut signo sensibili explicet alteri consensum internum, qui ab eo acceptetur.* 4. *Forma substantialis à jure præscripta, si aliqua sit constituta: nam nulla res potest subsistere sine sua forma substantiali: alioqui illa forma simul esset substantialis, & non esset.*

Q. 3. Quomodo dividuntur Contractus?

Resp. Dividuntur 1. *In formalem, seu expressum, & virtuales, seu implicitum.* Contractus formalis, seu explicitus est ille, quo duo, vel plures expressè conveniunt de eadem re cum obligatione mutua, vel saltem unius erga alterum. Contractus virtualis, seu quasi contractus est, cum tacitè suscipitur obligatio Justitiæ ex facto aliquo licito, v. g. absentis negotiorum gestione, hæreditatis aditione,

vel ex acceptione officii, aut muneris absque ulla expressa pactione, qualem obligationem in se recipiunt Princeps, Magistratus, Prælati, Tutor, negotiorum Gestor, Medicus, Advocatus, Administrator, Artifex, &c. Qui enim officium ad aliorum commodum spectans suscipit, eo ipso se obligat ad procurandum bonum alterius, in cuius gratiam exercetur; & sæpè alter obligatur vicissim erga illum vi legis, aut consuetudinis, aut pacti saltem impliciti. Iste Conventiones tacite vocantur quasi contractus, eorumque vim habent in ordine ad obligandum ex Justitia.

2. In nominatum, & innominatum. Contractus nominatus est, qui nomen proprium habet, ut emptio, locatio, &c. Innominatus est, qui tantum habet genericum nomen: ut pacti, contractus: hujus sunt quatuor species scilicet, *do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias*. L. 5. ff. de Præscrip. verb.

3. Ingratuitum, & onerosum. Gratuitus est ille, in quo nihil rependitur, seu in quo nullum intercedit pretium, aut merces, ut commodatum mutuum, &c. Onerosus est in quo aliquid rependitur, seu in quo dans accipit pretium, aut mercedem, ut emptio, locatio, &c.

4. In contractum bonæ Fidei, & stricti juris. Contractus bonæ Fidei dicuntur ii, in quibus servari debet non solum id, de quo contractum est, sed etiam id, quod æquum bonumque

judici videtur, quamvis non sit expressum in contractu: quia in iis bona fides spectatur in ordine ad aliquid vel restituendum, vel reficiendum, vel compensandum, vel praestandum; tales sunt emptio, venditio, locatio, conductio, depositum, commodatum, mandatum, societas, pignus, permutatio. Contractus stricti juris sunt ii, in quibus agitur in rigore verborum, seu juris scripti, prout scilicet in contractu, vel dispositione fuit expressum, & de quo conventum est: tales sunt mutuum, stipulatio, donatio, promissio liberalis, legatum, testamentum, emphyteusis, &c.

5. In nudum, & vestitum. Nudus est mera conventio carens firmamento, quo pariat actionem in foro externo: talis est contractus omnis innominatus antequam sit ex altera parte impletus, nisi accedat formula stipulationis, vel juramentum. Vestitus est conventio innixa aliquo firmamento, vi cujus pariat actionem civilem, qualia sunt scriptura, testes, juramentum.

6. In eos, qui re, seu traditione rei perficiuntur, ut mutuum, commodatum, precarium, depositum, pignus. Et in eos, qui solo consensu perficiuntur, cujusmodi sunt emptio, venditio, locatio, conductio, societas, mandatum, emphyteusis, &c.

7. Demum in purum, cui nullum additur accidens, hoc est, qui sit sine conditione, modo, sine solutione ad diem, &c. Et non pa-

rum, cui additur accidens; & hic quintuplex est. 1. Dicitur ad diem, cum præfigitur dies, ante quem non oriatur obligatio solvendi, vel tradendi, aut actio. 2. Sub modo cum additur modus sub quo contractus obliget, v. g. dono tibi hunc equum cum hac obligatione, ut loces domum tuam Titio. 3. Ad causam, cum fit ob aliquam causam. 4. Ad demonstrationem, cum apponitur aliquod signum ad rem, vel personam ostendendam. 5. Sub conditione, cum apponitur aliqua conditio.

Q. 3. Quænam est materia Contractuum?

Resp. Omnia bona, quorum quis, & dominium, & administrationem habet: nam bona illa possunt transferri in dominium, & administrationem, vel usum alterius.

Q. 4. An omnis contractus obligat in conscientia?

Not. 1. Effectus contractus est obligatio, quæ definitur, Juris vinculum, quo astringimur ad aliquid dandum, aut faciendum, aut patiendum, vel non dandum, aut non faciendum. Triplex est obligatio. 1. Merè naturalis, quæ nascitur ex solo Jure naturali, & semper obligat in conscientia, sed non parit actionem in foro externo, 2. Merè civilis, quæ parit actionem in foro externo, ob aliquam præsumptionem falsam, sed non obligat in con-

conscientia. 3. Mixta, quæ & obligat in conscientia, & parit actionem in foro externo.

Not. 2. Contractus solubilis potest ex mutuo contrahentium consensu dissolvi, L. 35. ff. de Reg. Jur. quia uterque contrahens potest cedere Jure suo. Unus tamen obligatus non potest seorsim ab alio resilire, l. 5. Cod. de Obligat. nam alter habet jus in illum vi contractus.

Resp. Omne pactum validum etiam nudum, parit obligationem in conscientia, licet in foro externo non tribuat actionem, nisi juramento confirmetur. *Est communis.* Quia 1. ad talem obligationem, supposita materiæ capacitate, & personarum habilitate, ex natura rei sufficit consensus mutuus signo externo declaratus; nam per illum datur alterutri, vel utrique jus aliquod, quod violare non licet. Nec plus Jure gentium requiritur. *Quid enim tam congruum Fidei humanæ, quam ea, quæ inter eos placuerunt, servare?* L. 1. ff. de Pact. 2. cap. 1. de Pactis, generaliter deciditur pacta esse custodienda, & ad id paciscentes censurâ compellendos. 3. Lex divina etiam naturalis obligat ad servandam fidem datam; eamque fallere intrinsecè malum est. 4. Alioqui periret bona fides, sine qua stare nequit societas humana.

Dixi, *validum*, nam omnis contractus Jure positivo absolutè irritus nullam parit obligationem in conscientia: quia revera nullus

est; & perinde se habet, ac si factus non esset: cum annullatus sit per legitimam potestatem, cui voluntates, & bona subditorum subjiuntur. Quòd si contractus non sit ipso facto irritus, sed tantum irritandus, obligat in conscientia, donec à iudice irritetur.

Q. 5. An qui habuit animum contrahendi, sed cum voluntate expressa non se obligandi, manet obligatus?

Resp. Si voluntas contrahendi prævaleat voluntati non se obligandi, sitque magis efficax, & absoluta, tunc verè obligatur; nam tunc fit verus contractus, qui necessariò parit obligationem; si verò posterior voluntas prævaleat priori, vel utraque sit æqualis, tunc nullus est contractus; quia deest voluntas efficax verè contrahendi, cum essentialè sit contractui inducere obligationem. Sed tunc ratione injuriæ, qua injustè proximum tecum bona fide contrahentem decepisti, teneris præstare id, quod ei exterius promisisti: nam teneris tollere injustam deceptionem, habendo voluntatem veram te obligandi, & eam implere, si alter velit.

Q. 6. An contractus sine solemnitatibus à jure requisitis factus ligat conscientiam?

Not. Solemnitates sunt quidam ritus, seu con-

conditiones, quæ secundum leges in contractibus adhiberi debent, v. g. certus numerus testium, &c.

Resp. Contractus defectu solemnitatis Jure positivo invalidus non obligat in conscientia, & nullus est in utroque foro: quia est sufficiens potestas in Ecclesia, & in Rep. ad invalidandos actus subditorum, & ad præscribendam formam in contractibus, qua sublata non obligent; nam hæc potestas valdè expedit, imò necessaria est ad bonum commune, & ad rectam administrationem; & voluntas, ac bona subditorum subjiciuntur potestati legislativæ in ordine ad bonum commune, & rectam illorum gubernationem. Patètque ex praxi, v. g. in matrimonio clandestino, in contractu pupilli sine tutoris auctoritate, &c.

Cognoscitur autem contractum esse invalidum vel ex verbis legis, aut consuetudine, vel si judici constaret nullam in eo esse fraudem, & tamen censeretur nullus.

Observe 1. in omni contractu servari debent leges, ac consuetudines loci, in quo fit, ex cap. ult. *de foro compet.* & l. 6. ff. *de evict.* 2. In contractu apponi possunt onera, & obligationes ei ex naturæ rei non annexa, modò non repugnent naturæ talis contractûs, nec lege prohibeantur: quia quisque potest Jure suo cedere, & se obligare ad id ad quod aliàs non teneretur. Sed debent onera illa compensari,

cum sint pretio aestimabilia: alias non servaretur aequalitas. Apposita autem impleri debent ex justitia, juxta reg. 85. Jur. in 6. *Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur*, & l. 1. ff. *depos.* 3. Non omnis contractus factus contra legem est invalidus, nam multa fieri prohibentur, quae facta tenent, ut constat ex Jure: sic valet venditio rei jam alteri venditae, sed nondum traditae, quamvis sit illicita.

Q. 7. *An contractus invalidus firmatur juramento, & obligat ex justitia?*

Not. 1. Aliud est juramentum esse validum, & aliud contractum juramento firmari. Juramentum est praecise validum, quando servari debet ob honorem Dei adducti in testem, quamvis per illud nullum jus acquirat is, in cujus favorem factum est: unde induerit solum obligationem religionis, quae tota respicit Deum, nec transit ad haeredes, utpote personalis, tolliturque Juramenti relaxatione. Juramentum vero firmat contractum, quando validum contractum efficit, ideoque non solum inducit obligationem religionis, sed etiam Justitiae, & jus tribuit alteri. Unde obtentam Juramenti relaxatione, remanet obligatio Justitiae orta ex contractu valido, quae transit ad haeredes, utpote realis, ex l. 8. ff. *de peric. & commodo rei venditae.*

Not.

Not. 2. Juramentum five firmet contractum five non, est validum, & obligat, quando potest servari sine peccato, & damno alterius, ex cap. 8. & 28. *de Jurejur.* quia reverentia Deo debita id exigit, ne Deus, quantum in nobis est, reddatur testis falsitatis.

Resp. I. Ex communi, contractus vi, metu injusto, vel dolo extortus, vel injuriam continens ex parte illius, cui juratur, non firmatur Juramento, ita ut rescindi non possit, ex cap. 28. *de Jurejur.* quia qui injuriam intulit, tenetur Jure naturæ eam refarcire, & restituere alium in priorem statum, ac libertatem; ideoque remittere Jus ex promissione acquisitum, si quod sit. Unde talis non habet jus firmum, & irrevocabile, Juramentum enim non tollit injuriam acceptam; sed jurans potest ob injuriam acceptam petere, & obtinere relaxationem Juramenti, qua obtenta cessat omnis obligatio. Hinc quamvis usuræ juratæ solvi debeant ex obligatione religionis, cap. 6. *de Jurejur.* cum licitè solvi possint: tamen promissio illas solvendi non firmatur Juramento, nec usurarius Jus ullum ad illas acquirit, sed tenetur solutas restituere, ex cap. *il.* idem dic de promissione facta furi ex metu ab eo injustè incusso.

Resp. II. Contractus Jure naturali invalidi non firmantur Juramento. Patet, nam Juramentum non mutat naturam illorum, nec potest

test supplere defectum substantialem, propter quem sunt irriti.

Resp. III. Contractus solo Jure positivo irritus non firmatur Juramento, si irritatio facta sit immediatè, & principaliter propter bonum commune. *Est communis.* Prob. tum ex cap. 12. de Foro compet. ubi dicitur Clericus non posse etiam cum Juramento renunciare privilegio fori, cum hoc principaliter concessum sit ordini, & statui Clericorum, & Juri, seu beneficio publico privatorum pactio derogare non possit: tum quia tunc eo ipso contractus est in detrimentum communitatis, ac proinde res promissa non potest licitè præstari: & sic Juramentum nullius roboris est, ex cap. 28. de Jurejur.

Si verò irritatio facta sit immediatè, ac principaliter propter utilitatem privatam contractuentium, tunc juxta multos contractus Juramento firmatur, modò absit injustitia ex parte illius, cui juratur. Quia I. tales contractus accedente Juramento transferunt dominium, & dant actionem, tum ex Jure civili, L. Sacramenta, cod. si adversus vendit. ibi: *Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inviolabiliter custodiantur:* tum ex Jure canonico, c. 2. de Pact. in 6. & ex c. 28. de Jurejur. ubi Pontifex declarat contractum, quo uxor consentit in alienationem fundi dotalis, qui Jure positivo irritus est, servari debere, si accesserit juramentum
sine

sine vi, & dolo præstitum. Igitur cum jura tunc negent jus repetendi, & reclamandi, quod concedunt quando juramentum dolo, vel metu, extortum est, agnoscunt Jus Justitiæ tunc oriri, & volunt valere contractum ob reverentiam juramenti. 2. Quisque potest renunciare favori pro se directè introducto per legem, nisi ob aliquam causam id prohibeatur: licet enim cedere juri & bono privato, cujus domini sumus. Ergo posita tali renunciatione, perinde est ac si non esset Jus positivum: at Jure positivo secluso contractus illi sunt ex natura sua firmi, & validi, ideoque perinde obligant ex Justitia, ac si per leges non fuissent irritati.

Si tamen legislator ita irritaret contractum, ut nullam vim habere vellet in conscientia, quantumvis contrahentes velint, tunc non firmabitur Juramento: quia subditus non potest derogare potestati, ac voluntati legislatoris; & Juramentum, cum sit accessorium contractui, non potest facere, ut id, quod non est, valeat.

Q. 8. An, & quomodo obligant contractus ad diem, sub modo, ad causam, & ad demonstrationem?

Resp. I. Contractus ad diem, inducit statim obligationem, quam tamen debitor non tenetur complere ante diem præfinitum. Contractus

tractus verò ad diem incertum, v. g. *cùm nupseris, cùm navis ex Indis venerit*, suspendit consensum, & obligationem, nam resolvitur in conditionalem, v. g. *si nupseris*, Sc. L. I. ff. de *condit. & demonstr.*

Resp. II. Contractus, *Sub modo* obligat statim nec irritus est, etiamsi modus non impleatur, nisi appositus sit sub annulatione donationis, vel legati. Nam modus dispositionem perfectam supponit, & consequitur, non autem illam suspendit; in quo differt à conditione: modus enim est quoddam onus adjectum dispositioni, quo alter gravatur ad aliquid præstandum. Est tamen gravis obligatio ex Justitia talem modum præstandi.

Resp. III. Contractus seu dispositio facta ad *causam*, nulla est, si causa finalis non subsistat; quia non est voluntas dandi, seu alienandi, nisi sub conditione, si causa finalis subsistat; & sublatâ causâ volendi non est volitio. Hinc res data ob causam retineri non potest causâ non subsequatâ. At valet dispositio, si sola causa impulsiva deficiat: quia dispositio non fit sub conditione illius, & subsistente motivo principali, ac finali volendi, subsistit dispositio.

Resp. IV. Error, seu falsitas in demonstratione, non vitiat contractum, seu dispositionem, modò demonstratio non apponatur per modum conditionis, nec error sit circa substantiam rei, contractûs, seu personæ: nam talis error non tollit consensum circa substantialia,

tialia. Idem dic, quando constat de re, & persona, cui dispositio fit, l. 17. & 33. ff. de condit. & demonstr. quia demonstratio fit ad peculiari- ter indicandam rem, de qua fit dispositio, & personam, cui fit: quare si aliunde de utraque constet, non oberit falsitas. Hinc valet hæc dispositio: dono, vel lego Titio equum me- um, quem emi Parisiis, licet alibi emerim, vel prædium propè urbem situm constans quin- quaginta jugeribus, licet non tot constet. At dum res, quæ demonstratur, non existit, nulla est dispositio defectu materiæ; ut si dicas: do- no, vel lego Titio pecuniam, quam in tali loco habeo, cum ibi nullam habeas.

Q. 9. *Ad quid obligat contractus alternativus, seu sub disjunctione?*

Resp. I. Si disjunctio cadat in res diversæ speciei, v. g. promitto tibi bovem, vel equum, ambæ manent sub obligatione, sed disjunctivè pro arbitrio promissoris, ex l. 10. ff. de Jure dotium, & reg. 70. Jur. in 6. ibi: *in alternativis debitoris est electio: & sufficit alterum adimpleri.* Una autem pereunte tenetur promissor dare, quæ superest, nec sufficit dare pretium rei de- structæ, modò creditoris culpâ non perierit. Si autem alternativa detur in res ejusdem spe- cie, seu quæ differunt solùm secundum plus, & minus, v. g. centum, vel quinquaginta au- reos, aut in tempus, v. g. post annum, vel bien-

biennium, debetur solum id, quod minus est, l. 109. ff. de verbor. oblig. ibi: *si ita stipulatus fuero, decem, aut quindecim dabis? decem debentur. Item si ita, post annum aut biennium dabis? post biennium dabis. Quia in stipulationibus id servatur, ut quod minus esset, quodque longius esse videretur in obligationem deductum.*

Hinc si per errorem majus datum fuit, restitui debet. Si vero disjunctio cadat in personas, v. g. si dones centum Petro vel Paulo, debentur quinquaginta utrique ex jure novo, L. 4. cod. de verb. & rer. signif.

Q. 10. An, & quando contractus sub conditione valet, & obligat?

Resp. I. Contractus seu dispositio sub conditione de presenti vel praeterito, valet, & obligat statim, si conditio extat, vel extitit. Ita omnes. ex l. 37. ff. de rebus credit. quia posita conditione dispositio transit in absolutam, & ei aequivalet: nam ponitur consensus, qui minimè suspensus est. Idem docet communis sententia, si conditio sit de eo, quod necessario futurum est, l. 9. ff. de novat, quia (ut ait S. Thom. in 4. dist. 29. a. 3.) *talia futura jam sunt praesentia in suis causis, & jam in praesenti verum est, quod hoc futurum sit, ac proinde conditio censetur praesens: ut do, vendo tibi, si es moriturus, si sol cras oriatur. Si autem conditio de praesenti, vel praeterito non est, nec*

est, nec fuit posita, juxta omnes non valet contractus, *Instit. de verbor. oblig.* quia non datur consensus nisi dependenter ab illa conditione posita, qua proinde deficiente, non est consensus. Hinc non posita conditione nulla est hæc donatio: dono tibi hunc equum, si negotium meum fideliter gessisti, dum hoc falsum est.

Resp. II. Si conditio honesta, & possibilis sit de futuro contingenti libero, contractus non obligat ad præstandam rem promissam ante impletam conditionem. *Ita omnes.* Quia disponens sub conditione non intendit se obligare, nec disponere nisi illâ positâ. Non potest tamen resilire ante tempus præfinitum, sed tenetur conditionis eventum expectare: nam conventio ad hoc statim obligat absolute, & in hoc videntur omnes convenire, inquit De Lugo. Quod si impediat conditionem, nihilominus alteri obligatur, ex L. 85. ff. de verbor. oblig. & ex Reg. Jur. 66. in 6. ibi: *cum non stat per eum, ad quem pertinet quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.* Si verò conditio suo tempore impleatur, contractus juxta multos obligat jam absolute sine novo consensu, ex l. 11. ff. *Qui potiores. in pign.* & ex l. 7. de contrah. empt. ibi: *conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio.* nam tunc ponitur id, quo posito quis prius voluit obligari ac disponere. Si tamen in contractu matrimonii,

& in aliis, qui non solo consensu, sed traditione perficiuntur, consensus ante conditionem impletam revocatus sit, non valebunt sine novo consensu: quia traditio fieri nequit sine consensu eius, qui rem traditurus est, & consensus ante conditionis eventum revocatus est, ideóque jam non permanet moraliter. *De Lugo.* Si autem conditio non fuerit posita tempore præfinito, contractus jam non obligat, & in irritum recidit: quia contrahens sub conditione, non intendit se obligare, & disponere illá non positá. Dispositio autem prudens ex hominis libera voluntate, non aliter obligat, quám disponens intendit.

Porro sola conditio expressa reddit contractum, ac dispositionem conditionalem, non autem tacita, & quæ est intrinseca contractui, ex l. 99. ff. *de Condit.* & *Demonst.* unde tacita non suspendit obligationem.

Resp. III. Conditio impossibilis invalidat contractum, & dispositionem, exceptis matrimonio, & dispositionibus ultimæ voluntatis ex l. 31. ff. *de oblig.* & *act.* & *ex instit.* Quia contrahens sub conditione non vult obligari ac disponere nisi ea conditione posita: cum autem conditio impossibilis nequeat poni, nunquam ipse poterit obligari, & sic voluntas non potest efficaciter tendere in obligationem sub conditione, quæ apprehenditur ut impossibilis. Idem dic si conditio sit de re illicita facienda: tum quia in jure conditio turpis

pis habetur impossibilis, cùm illud solùm legitimè possimus, quod licitè possumus: tum quia nemo potest obligari ad peccandum, & ad id præstandum, quod per se inducit, & allicit alium ad peccandum: idem est, si conditio sit contra substantiam contractûs: nam impedit consensum substantialem in ipsum contractum.

Excepi 1. Matrimonium, quia *c. ult. de con-*
dit. Greg. IX. statuit, *ut conditiones appositæ in*
matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, de-
beant propter ejus favorem pro non adjectis ha-
beri. Ergo illis non obstantibus valet matrimo-
nium secundùm præsumptionem fori externi
supponentis tales conditiones non seriò adjici.
Valet etiam in foro interno, si contrahentes
habeant intentionem generalem contrahendi
secundùm leges Ecclesiæ prævalentem alteri
intentioni particulari.

Excepi 2. Ultimas voluntates, ut sunt te-
stamentum, legatum, & donatio mortis cau-
sâ. Nam in illis conditiones impossibiles,
vel turpes ex Juris dispositione habentur pro
non adjectis, & dispositio testatoris manet ab-
soluta, & valida, ex l. 1. 6. 9. & 14. ff. *de condit.*
instit. & ex *Instit. de hered. Instit.* Eò quòd
intentio disponentis non censeatur his condi-
tionibus alligata. Quod etiam valet in foro
interno saltem nisi constet de contraria volun-
tate disponentis: nam homo rectè præsumi-
tur voluisse validè, & secundùm leges dispo-

nerere de rebus suis, nec voluisse mori intestatus, nec in re tanti momenti ludere, & joculari faciendo actum irritorium: & ideo merito censetur ex errore potius, quàm joco talem conditionem adjecisse, putando esse possibilem, & honestam, eoque fuisse animo, ut si impossibilem, vel turpem esse sciret, eam non apponeret, aut saltem eam non exigeret, si alias dispositio esset nulla.

Not. In ultimis voluntatibus pro non adjecta etiam habetur hæc conditio, *si non nupsit.* L. 100. ff. de condit. & demonstr. Idque in favorem matrimonii, ut resp. augeatur. Sed postea Jure Codicis hoc restrictum est ad primas nuptias, ita ut in secundis hæc conditio vim habeat, & si contra facias, legatum amittas, authent. *Cui relictum*, Cod. de indicta viduit. Item hæc conditio, *si religionem non ingrediaris*, etiam pro non adjecta habetur ex authent. *de Sanct. Episcop.* cap. 37. in favorem religionis, qui est status majoris perfectionis. Hinc si mulieri relictum sint mille aurei, *si nupsit*, ei tradi debent, licet religionem ingrediatur.

CAPUT II.

De consensu ad valorem contractus requisito.

Q. I. **Q**uam, & qualis consensus requiritur ad valorem contractus?

Resp.

Resp. Ex communi consensus debet esse 1. Verus seu internus, & mutuus, ut patet ex eius definitione. Hinc non sufficit fictus, & merè externus, nam consensus fictus non est verus consensus; sicut homo pictus non est verus homo. 2. Debet aliquo signo externo exprimi, alioqui consensus unius non potest cognosci ab alio, nec proinde acceptari, & vicissim: sicque non possent convenire in idem... 3. Debet esse liber, & plenè deliberatus: nam sine plena deliberatione, seu advertentia nemo censetur velle suscipere in se obligationem ex genere suo gravem. Deinde quilibet contractus etiam latè sumptus debet esse actus simpliciter humanus.

Dices. Ergo ad nihil tenetur, qui contrahit fictè, hoc est, sine animo verè contrahendi, vel se obligandi.

Resp. Is 1. Peccat contra Justitiam, & quidem mortaliter in re gravi; & reus est mendacii perniciosi: nam in quolibet contractu utrimque obligatorio lex Justitiæ præscribit, ut uterque verè contrahat, & ne alter alterum decipiat. 2. Quamvis non obligetur directè, & immediatè vi contractus ficti, qui nullus est; tamen tenetur in conscientia ratione injuriæ alteri factæ impedire damnum, quod inde alteri oriri posset, & illatum resarcire, quia posuit ejus causam per injustam deceptionem. Imò tenetur tollere deceptionem ipsam, & verè contrahere, contractumque ut verum

implere, nam ex Justitia tenebatur verè contrahere, & sic injuriam fecit fictè contrahendo: ergo tenetur injuriam illam tollere, verè postea contrahendo; nisi tamen excusaret aliqua alia justa causa: quo casu semper damnum ex deceptione ortum resarciri debet.

Q. 2. *An consensus ex errore, vel dolo datus contractum invalidat?*

Not. 1. Error est iudicium falsum. Dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita. l. i. ff. de dolo malo.

Not. 2. Error, vel dolus potest esse 1. Circa substantiam rei, de qua contrahitur, ut si emas vitrum pro gemma; vel circa naturam contractûs, ut si consentias in contractum quem putas esse commodationem, cum sit locatio; vel circa motivum substantiale, seu principale contractûs, ut si Titio promittas mille aureos: quia putas esse consanguineum tuum, cum non sit. 2. Circa accidens, seu qualitatem accidentalem rei, contractûs, vel motivi principalis. Porro in multis contractibus ratio personæ se habet tantum accidentaliter, ut in venditione, &c. In quibusdam verò habet rationem, vel motivi substantialis, ut in donatione, & promissione liberali; vel substantiæ obiecti, ut in matrimonio.

Not. 3. Illud censetur pertinere ad substantiam

tiam rei in contractibus, ad quod ex communi hominum usu, vel dispositione legis præsumitur saltem implicite, & virtualiter restricta contrahentium intentio, ita ut illo sublato tolleratur intentio contrahendi.

Not. 4. Duplex est motivum contractus: unum intrinsecum, ac substantiale, quod est id, in quod voluntas primario fertur, dum contrahit, ut in matrimonio requisitio domini in corpus conjugis, in emptione acquisitio rei venditæ, &c. Et aliud extrinsecum contractui, estque causa tantum impulsiva ad contrahendum, ut nobilitas, divitiæ in matrimonio, &c.

Not. 5. Error, vel dolus potest esse antecedens, vel concomitans. Antecedens est, qui dat causam contractui, ita ut sine illo non fuisset initus. Concomitans seu incidens est ille, qui non dat causam contractui, sed solum alicui conditioni eius, aut circumstantiæ, in quantum scilicet sine illo contractus quidem fuisset, sed alia conditione, v. g. viliori pretio res fuisset empta, si aliquis defectus innotuisset.

Resp. I. Quilibet error, vel dolus circa substantiam rei, vel naturam contractus, vel motivum intrinsecum, ac substantiale invalidat contractum jure naturæ. *Est communis.* Quia deest consensus in aliquid substantiale, quod ignoratur: voluntas enim non fertur in incognitum, ex l. II. & 41. ff. de contrah. empt.

& l. 9. cod. de jur. & facti ignor. ibi: cum nullus sit errantibus consensus. At sine consensu circa omnia substantialia contractui, nullus est contractus, ut pote à libera voluntate dependens, ut constat ex eius definitione. Hoc procedit, etiam si error sit concomitans; quia illo posito non adest consensus substantialis, ob defectum cognitionis, cum non consentiant, qui errent: quid enim tam contrarium consensui, quam error? l. 15. ff. de jurisdic. at nihil subsistit sine eo, quod est de illius substantia.

Hinc 1. Si putarem tibi vendere agrum, & tu putares tibi donari, nulla est venditio, nam erratur in specie contractus. 2. Venditio vasis ærei pro aureo nulla est. 3. Nullum est matrimonium cum Berta, quæ putatur esse Titia. Item si quis falso putans matrimonium esse solubile, velit tantum facere contractum solubilem, & potius non contrahere, nullum est matrimonium. Si tamen intendens facere contractum solubilem, habeat simul voluntatem generalem faciendi contractum, quem alii faciunt, valet matrimonium vi illius consensus generalis, qui debet censerì absolutus, & efficax.

Resp. II. Si error, vel dolus sit circa qualitatem, & non det causam contractui, ex communi non irritat contractum: quia non tollit consensum circa substantialia. Unde si rem pluri emeris, quàm valeat, tenet contractus; sed venditor tibi restituere tenetur excessum pretii non

non solum supra summum, sed etiam supra illud justum, quo, sublato dolo, res vendita fuisset: quia excessus fuit dolo extortus, ideoque quoad illum facta est injuria. Nec contractus potest irritari à decepto; quia dolus, seu injuria non fuit causa contractus; & per restitutionem excessus pretii tollitur injuria, & deceptus constituitur in eo statu, in quo fuisset sublato dolo. Imò etiam si error, vel dolus circa accidentalia, vel causas quæ alliciunt aut avocant à contractu, det causam contractui, non invalidat contractum, ex l. 5. Cod. de inutil. Stipul. & l. 5. Cod. de Rescind. vendit. quia cum error, vel deceptio non sit circa substantialia, non impedit consensum substantialem, & sic perficitur essentialiter contractus. Accidentia enim, & extrinseca non tollunt substantiam rei. Idque patet in contractu matrimonii, quod juxta omnes valet, etiam si contrahatur cum paupere, eo quòd putetur dives. Nec refert, quòd si scivisses illam qualitatem, vel conditionem rei, non contraxisses; nam actus iste voluntatis, qui ob cognitionem talis conditionis futurus fuisset, non est actu nec virtualiter, & sic nihil efficit, nec impedit consensum actualem absolutum ac sufficientem: aliàs omnes ferè contractus nulli essent.

Error tamen circa qualitatem invalidat contractum, quando contrahens expressè vel implicite non vult contrahere, nisi objectum sit

qualitate affectum: nam tunc qualitas illa simul cum substantia rei ingreditur objectum substantiale contractûs: & non est voluntas contrahendi, nisi positâ illâ qualitate tanquam conditione.

Resp. III. Quoties error, vel dolus circa qualitatem, dans causam contractui, provenit à parte contrahente, contractus etsi validus potest rescindi pro voluntate decepti, si solubilis sit, unde non est omnino firmus. *Est communis.* quia decipiens injuriam facit, quam tenetur tollere, auferendo dolum, & restituendo deceptum in eum statum, in quo erat ante contractum, & sic reddendo omnia infecta, si deceptus velit. Deinde *fraus, & dolus cuiquam patrocinari non debent*, cap. 5. *de empt. ac* proinde deceptus habet jus dissolvendi contractum, & tollendi obligationem illam, si voluerit consensum revocare. Quare talis contractus decipientem absolutè, & irrevocabiliter, cum sit validus, nec habeat jus eum rescindendi: deceptum verò revocabiliter, & conditionatè tantùm, si nolit contractum rescindere: qui si velit stare contractui, tenetur deceptor excessum pretii pro merce vitiosa accepti reddere. Imò juxta De Lugo quando contrahens inculpabiliter decipit per deceptionem, quæ dat causam contractui, potest deceptus dissolvere contractum, quòd sensus taliter contrahentium hic est, ut nolint irrevocabiliter se obligare nisi stante veritate eorum, quibus

quibus alter contrahens inducit ad contrahendum.

Dixi, *Si solubilis sit*, nam iis, quæ constituunt statum ex natura sua firmum, & irrevocabilem, qualia sunt matrimonium, & professio Religiosa, voluntas naturæ rei, de qua agitur, accommodat se, & consentit absolutè, irrevocabiliter, & independenter ab aliis conditionibus, quæ non sunt de substantia talis contractus.

Si verò talis error, vel dolus dans causam contractui proveniat non à parte contrahente, sed aliunde ipsâ inficiâ, tunc non solum valet contractus ob consensum circa substantialia, sed etiam rescindi nequit à decepto. *Ita multi*, quia pars contrahens non fecit ei injuriam, unde nec tenetur restituere alium in priorem statum, ac libertatem, sed solum reddere excessum pretii, ut reponatur æqualitas. Deceptor verò tenetur refarcire damnum illatum, cum sit causa illius injusta.

Excipe promissionem gratuitam, & donationem liberalem: nam possunt revocari pro arbitrio decepti, si error, vel dolus circa notabilem quantitatem causam dederit, quamvis is non proveniat à promissario, vel donatario. Quia in illis pactis unus solum se sponte, & ex liberalitate obligat, ideóque pendet ab illius solius voluntate, ut pacto apponat conditionem, vel limitationem, quam voluerit, qualis est hæc, ut nolit obligari saltem irrevocabiliter,

si nota-

si notabilis sit error, vel mutatio. Aliud est de contractibus onerosis, seu reciprocis, qui pendunt à voluntate duorum sese mutuò obligantium, qui sic invicem obligari volunt, ut seculo errore circa substantiam rei, vel contractus, & dolo quolibet dante causam contractui, & ab altero contrahentium proveniente, rescindi non possint ab alterutro: alioqui sæpe nulla foret contractuum securitas, & pateret via innumeris litibus; nam facile alteruter sibi persuaderet se fuisse deceptum. Excipiuntur sponsalia, in quibus major libertas desideratur, eo quòd ordinentur ad mutuum amorem, & ad contrahendum indissolubile matrimonii vinculum.

Q. 3. An validus, ac firmus est contractus ex metu celebratus?

Not. Duplex est metus, levis, & gravis. Metus gravis, alius est absolutè gravis, alius respectivè. Metus gravis absolutè & qui dicitur cadens in constantem virum, est metus alicujus mali in se gravis, quo vir fortis commoveri solet: ut metus mortis, mutilationis, diuturni carceris, exilii, jactura omnium bonorum, amissio statûs, &c. Sive hæc mala immineant timenti, sive ejus liberis, parentibus, conjugis, vel consanguineis. Ad metum gravem revocatur metus reverentialis, seu timor habendi parentem, vel superiorem infensum,
si hæc

si hæc offensio putetur magna, diuturna, ac molesta, vel cum gravibus minis, aut verberibus conjuncta sit. Metus gravis respectivè dicitur, qui est alicujus mali, quod etsi non commoveat virum constantem, tamen foemina, vel seni, vel puero, vel homini meticuloso formidandum meritò videtur: nam hi omnes non minùs concutiantur levioribus malis, quàm viri fortes gravioribus. Porro ut metus censeatur gravis, necesse est, ut malum, quod timetur, verisimiliter immineat, alioqui vanus esset timor. Igitur metus gravis est quo timetur malum verisimiliter impendens, & grave, vel absolutè seu secundùm se, vel respectivè ad timentem. Metus verò levis est, quo timetur malum leve, vel grave, sed non verisimiliter impendens.

Resp. I. Contractus strictè sumptus, ex metu gravi injustè ad extorquendum consensum incusso factus, ex communi validus est. I. Jure naturæ: quia metus gravis non impedit voluntarium, ac liberum sufficiens ad peccatum mortale, quando non tollit usum rationis nec sufficientem deliberationem: voluntas enim non potest cogi quoad actus elicitos. Sic mercator cum plena advertentia rationis, & deliberatione voluntatis eligit ejectionem mercium potiùs quàm naufragium.

Nec obstat quod contrahens nollet contrahere, si metus abesset, nam, ut supponitur, verè consentit; & conditio nihil ponit in re, sed
relin-

relinquit absolutam electionem ad vitandum majus malum. Et verò hæc duo diversa sunt, *volo contrahere, & nollem contrahere, si metus abesset.* 2. Jure positivo, exceptis quibusdam, Prob. tum jure Canonico, cap. 2. *de iis quæ vi, &c. ibi: quæ metu, & vi sunt, de jure debent irritum revocari;* ergo sunt solum irritanda tum civili, l. 21. ff. *de eo quod metus causa, & ult. Cod. de his quæ vi, &c. ibi: venditiones, donationes, transactiones, quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari;* ergo ante sententiam non sunt irritæ.

Excipiuntur quidam contractus ex metu injusto facti, qui jure positivo sunt irriti scilicet 1. Matrimonium, cap. 15. *de sponsal.* 2. Professio religiosa, cap. 1. *de iis quæ vi, &c.* 3. Promissio dotis, vel ejus solutio, l. 21. ff. *de eo quod metus causa, &c.* 4. Promissio, vel traditio rerum Ecclesiæ, cap. 2. *de Jurejur.* 5. Jurisdictio metu gravi extorta, ex l. 2. ff. *de judic.* 6. Juxta multos sponsalia metu extorta; quia sunt via ad matrimonium contrahendum, unde perfectam etiam libertatem sicut ipsum requirunt. Fieri enim non potest, ut quis promissione suâ obligetur ad actum invalidum nempe ad matrimonium, quod invalidè contrahitur à persona metu gravi compulsa. Dubitatur de contractu facto cum pupillo per auctoritatem tutoris metu extortam.

Resp. II. Contractus factus ex metu etiam respectivè gravi injustè incusso ad extorquendum

dum consensum, juxta communem sententiam potest rescindi arbitrio metum passi, sicut dictum est de dolo, unde non est omnino firmus: quia qui metum injustè intulit, fecit alteri injuriam, quæ fuit causa contractûs alioqui non futuri: ergo tenetur tollere, ac resarcire injuriam, & omnia incommoda inde manantia, & læsum in priorem statum libertatis restituere, damnâque omnia compensare etiam ante omnem sententiam: ac proinde metum passus habet Jus recuperandi suam priorem libertatem independentem à sententia judicis. Potest tamen, si velit, stare contractui invito injuriante, cùm non sit per se irritus, & injurians non habeat jus eum rescindendi. Hinc qui metu coactus emit aliquid ab altero, potest contractum dissolvere, vel cogere venditorem ad standum contractui.

Imò tertius possessor tenetur reddere passorem metu injusto extortam, si hic eam repetat, ex l. 14. ff. de eo quod metûs causa, §c. quia revocato consensu res illa pertinet ad priorem possessorem, & non potuit ad alium transire, nisi vitio metûs affecta, & cum obligatione revertendi ad suum priorem Dominum pro ejus arbitrio.

Id totum locum habere docent multi, etiam si metus non à contrahente, sed à tertio incuteretur, idque jure naturæ: quia consensus per iniuriam extortus non transfert rem solidè, & irrevocabiliter, sed eo modo, ut maneat

neat Jus in rem, & non solum in personam, quæ iniuriam intulit; par enim non est, ut quis per iniuriam alterius Jus omne in rem suam omittat. Deinde ratione iniuriæ res est in priorem statum restituenda, ergo obnoxia est restitutioni ubicunque fuerit. Aliud est de errore, vel dolo circa qualitatem accidentalem proveniens à tertio: quia non impedit voluntarium perfectum circa substantialia. At metus à quovis incussus ad extorquendum consensum, reddit illum minus voluntarium quoad substantiam. Cæterum constat, contractum in tali casu posse rescindi auctoritate judicis, & dari actionem non solum in personam, quæ metum intulit, sed etiam in rem, ad quemcunque pervenerit, l. 9. ff. de eo quod metûs causa.

Dixi, i. *Metu gravi*, nam metus levis, etiam respectivè, qui in jure dicitur vanus, non præsumitur dedisse causam contractui, & ob hanc præsumptionem, & ne multiplicentur lites, in foro externo non admittitur exceptio, nec datur actio ad rescindendum contractum. Tamen si metus levis injustus verè dederit causam contractui, ita ut eo sublato non fuisset datus consensus, juxta multos potest in foro conscientia rescindi contractus pro voluntate metum passi: quia qui metu injusto, licet levi, extorquet consensum, facit alteri injuriam, quam proinde tenetur tollere, ac rescicere, restituendo coactum in priorem statum: unde

unde hic habet Jus ad hanc restitutionem, & redditionem rei suæ, si velit rescindere contractum.

Hinc qui metu iniusto sive gravi, sive levi, consensum extorsit, tenetur in conscientia restituere id, quod extali contractu accepit, si coactus velit, & insuper totum lucrum cessans, & damnum emergens compensare, cum per iniustam coactionem suam fuerit illius causa. Coactus autem tenetur vicissim accepta restituere, si contractui stare nolit; nam non habet justum titulum ea retinendi.

Dixi 2. *Metu gravi etiam respectivè*, scilicet ad fragilitatem talis personæ, ut docet communis, aut saltem longè communior sententia. Nam metus respectivè gravis idem præstat, quod metus absolutè gravis; homines enim meticulosæ indolis non minùs commoventur levibus malis, quàm viri fortes gravioribus: ideòque metus respectivè gravis involuntarium, seu repugnantiam æquè creat.

Dixi 3. *Injustè incusso*. Nam si metus fuerit justus, id est, de malo debito, quod alter jure inferre potest, contractus non potest rescindi à coacto: quia in illo nulla injuria intervenit, quæ sola rescindendi causa est.

Dixi 4. *Metu incusso ad extorquendum consensum*. Nam si metus fuerit alia de causa incussus ab alio tertio etiam injustè, contractus non potest rescindi: ut si quis in latrones in-

cidens, metu ne ab illis occidatur, vel spoliatur, alteri, qui injuriæ non est particeps, promittat pecuniæ summam, ut eum liberet, tenetur promissa complere. Quia tunc metus non est propriè causa contractûs, sed solum occasio; nec contractus est metu extortus: sed cum metus sit ob aliam causam injectus, adhibetur sponte contractus tanquam medium ad illum pellendum. Qui tamen metum illum injustè inculsit, tenetur ad restitutionem damnorum; nam est illorum prima causa, vel saltem occasio injusta, ex c. ult. *de injur.* Idem dic de metu à causa naturali, vel interna orto: nam talis metus citra omnem injuriam provenit, & à nullo alio quis ad contrahendum compellitur nisi à se ipso.

CAPUT III.

De iis, qui contrahere possunt.

Q. I. *Quinam generatim valide possunt contrahere?*

Resp. Si omnes, & soli usu rationis præditi, qui liberam habent bonorum administrationem, seu legitimam facultatem disponendi de illis. Quia cum contractus sit actus humanus, qui solum humano modo, id est, cum advertentia, & libertate fieri debet, requirit rationis usum; & cum sit actus, quo de re aliqua disponitur, requirit in contrahente liberam facultate-

cultatem disponendi. Posito autem libero rationis usu, & jure disponendi non ligato, nihil ultra potest requiri ad facultatem contrahendi.

Hinc non possunt validè contrahere infantes, amentes, ebrii, furiosi, prodigi curatorem habentes, &c.

Q. 2. *An uxor potest contrahere?*

Resp. Uxor non potest contrahere, nec disponere de bonis familiæ, & de dote, ejusque fructibus, marito præsentem, & valentem bona illa administrare rationabiliter invito. Quia quamvis totius dotis, & dimidiæ partis bonorum communium proprietas pertineat ad uxorem, tota tamen administratio bonorum familiæ, & dotis pertinet ad virum utpote caput familiæ, potest autem ipsa disponere de aliis bonis, quæ præter dotem attulit, & sibi reservavit, cum horum habeat, & proprietatem, & administrationem.

Dixi, *Marito præsentem, &c.* Nam si sit absens, si amentis, vel fatuus, tunc uxor bona familiæ dispensare potest. Si item maritus expressè, vel tacitè consentiat in impensas & contractus uxoris; vel sit irrationabiliter invitatus, ut si recusaret ea, quæ sunt necessaria ad suam, & familiæ sustentationem congruentem, potest uxor in his casibus uti bonis familiæ, sed prudenter, & moderatè.

D d 2

Q. 3.

Q. 3. *An Filiusfamilias, pupillus, & minor possunt contrahere?*

Not. 1. Infans est, qui nondum septennium complevit. A septennio usque ad decimum cum dimidio dicitur infantia proximus, si sit mas, vel usque ad nonum cum dimidio, si sit foemina. Pubes est qui habet annum 14. completum si sit mas; vel duodecimum si sit foemina. Ante hanc ætatem dicuntur impuberes. Pubertati proximus censetur masculus à decimo anno cum dimidio usque ad annum 14. completum, & foemina à nono cum dimidio usque ad 12. completum.

Not. 2. Pupillus est impubes, qui desit esse sub potestate patris, propter ejus mortem, vel emancipationem. Minor est pubes, qui annum 25. nondum complevit, quo completo dicitur major.

Not. 3. Constat inter omnes 1. pupillum infantia proximum ne naturaliter quidem obligari ob defectum sufficientis judicii, vel saltem ob periculum talis defectus jura illius contractibus resistunt, omnemque obligationem tollunt, *Instit. de inutil. stipul. 2.* Minorem, qui curatore caret, obligari tum naturaliter, tum civiliter, ex contractu alienationis bonorum mobilium, quæ servando servari non possunt: quia minor curatore carens potest per se solum, quod posset cum consensu curatoris. Sed poterit petere restitutionem in
inte-

integrum, si ex contractu fuerit læsus, l. 3. Cod. de in integ. restit.

Resp. I. Filius familias impubes non obligatur civiliter ex contractu etiam de bonis castrensibus, & cum consensu patris facti, *Instit. de inutil. stipul.* Si pubes sit, potest de bonis castrensibus, & quasi castrensibus etiam sine consensu patris contrahere, & obligari etiam civiliter; nam horum liberam administrationem habet. At non potest de adventitiis, nec de profectitiis disponere sine consensu patris; quia non habet illorum liberam administrationem.

Resp. II. Pupillus pubertati proximus, & minor obligantur tum civiliter, tum naturaliter, si cum consensu tutoris, & curatoris contrahant de bonis mobilibus non pretiosis, ex l. 13. ff. de auctor. & consensu tutor. secus de immobilibus, & mobilibus pretiosis, quæ servando servari possunt: nam hæc validè alienare nequeunt sine decreto iudicis, l. 4. Cod. de prædiis minor. & l. 22. Cod. de administ. tutor. quod si sine consensu tutoris, vel curatoris contrahant de bonis mobilibus non pretiosis, juxta multos obligantur naturaliter, sed non firmiter, quatenus hæc obligatio tolli potest beneficio restitutionis in integrum: ita ut qui aliquid ab illis accepit, non teneatur restituere ante sententiam. Sed alii probabilius negant eos obligari naturaliter, nisi quatenus facti sunt ditiores: quod probant. 1. Ex *Instit.*

Dd 3

Qui-

Quibus alienare licet: ubi dicitur: neque pupillum, neque pupillam ullam rem sine tutoris auctoritate alienare posse... nec debitum solvere sine auctoritate tutoris posse; quia id quod solvunt, non fit accipientis: cum scilicet nullius rei alienatio eis sine tutoris auctoritate concessa sit. & ex l. II. ff. de acquir. rer. dom. ibi: Pupillum quantum ad acquirendum non indiget tutoris auctoritate: alienare verò nullam rem potest nisi presente tutore auctore. Quoties autem contractus à legibus simpliciter irritantur sine expressa limitatione ad forum externum, intelligi debent irritari etiam in foro conscientiae, ideòque nullam parere obligationem. 2. Quia ad validè contrahendum etiam in foro conscientiae requiritur libera bonorum administratio, qua carent pupilli, & minores. Jam verò leges illas, quæ dicunt pupillum, sine auctoritate tutoris obligari, intelligi debent de pupillo, qui factus est ditior ex contractu.

Resp. III. Ex communi, pupillus pubertati proximus sine auctoritate tutoris validè contrahit cum majore in suum commodum, non autem in suum incommodum, ex Instit. de auct. tutor. quod jura statuerunt in favorem ætatis illius, ut scilicet minoribus ætas in damnis subveniret, & in prosperè gestis non obesset. Hinc si pupillus sine auctoritate tutoris aliquid emerit, non potest venditor pupillum compellere ad dandum pretium: si tamen velit pupillus stare contractui, cogere potest vendi-

venditorem actione civili ad tradendam mercem pro pretio constituto. Sed si venditor pupillo mercem tradidit non accepto pretio, potest reperere mercem suam, & pupillus tenetur in conscientia eam restituere, nam nemo licite locupletari potest cum alterius injuria, vel jactura, ex reg. Jur. 48. in 6. quod si dolo vel culpa pupilli res tradita perierit, eam solvere cogitur, l. 1. ff. de pos.

Quæ autem dicta sunt de pupillo, eadem dicta intelligantur de minore contrahente sine consensu curatoris sui: nam curator non minus datur rebus minorum administrandis, quam tutor rebus pupillorum: unde minor habens curatorem pupillo quoad bona, & contractus æquiparatur.

Q. 4. *An Pupillus, vel minor tenetur solvere pecuniam, quam sine consensu tutoris, vel curatoris mutuam accepit?*

Resp. Tenetur, si eam in usus necessarios, vel utiles impenderit, ex l. 1. ff. de aucto. & consensu tutor. ibi: *naturaliter obligabitur, in quantum locupletior factus est.* Ex pecunia autem in tales usus consumpra factus est ditior, nam tantumdem suis rebus pepercit. Et verò iniquum est, quemquam locupletari cum damno alterius maxime bona fide mutuantis. At non tenetur si eam in usus inutiles consumpserit: quia leges nolunt eum ullo modo obligari,

ne ejus bona inutiliter consumantur, ex l. cit. & l. 9. ff. de oblig. & act. ibi: *Pupillus mutuan pecuniam accipiendo, nequidem jure naturali obligatur.* Excipe nisi mutuans bona fide putaverit pupillum eam pecuniam impendere vel in suam utilitatem; nam tunc naturalis æquitas solutionem exigit: nec lex intendit privare debito alterum bona fide procedentem, & gratificari volentem.

PARS II.

De Contractibus in specie.

CAPUT PRIMUM.

De Promissione.

Q. I. *Quid est promissio?*

Resp. **Q**uid est promissio? Est actus voluntatis exterius expressus, (nam de promissione facta homini hinc agitur) quo quis se obligat alteri ad aliquid: sive est deliberata fidei obligatio facta alteri de re aliqua licita, & possibili. Duplex est, nempe onerosa, qua onus alteri vicissim imponitur, unde pertinet ad alios contractus; & gratuita, qua nullum onus alteri imponitur. Si promissio fiat certâ verborum formulâ, qua unus rogat, & alter promittit, dicitur stipulatio: